

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ ХАРАЖАТЛАРИНИ КАМАЙТИРИШНИНГ ХОРИЖ ТАЖРИБАЛАРИ

Қодиров Фаррух Эргаш ўғли

ТАТУ Қарши филиали “Ахборот технологиялари” кафедраси ассистенти

farruxbek0209@mail.ru

Аннотация

Ҳозирги вақтда соғлиқни сақлаш хизматлари харажатларини рақамлаштириш орқали камайтириш Ўзбекистон соғлиқни сақлашни инновацион ривожлантиришнинг стратегик йўналишлардан биридир. Ушбу тезисда рақамли иқтисодиёт шароитида соғлиқни сақлаш хизматлари харажатларини камайтиришнинг хориж тажрибалари ҳақида фикр мулоҳазалар келтирилган.

Калитли сўзлар

Соғлиқни сақлаш хизматлари, хориж тажрибаси, Рақамли иқтисодиёт, ахборот тизимлари.

Тиббиётда инновацион технологияларни жорий этиш билан боғлиқ соҳанинг ижтимоий-иқтисодий фаолияти тамойилларининг ўзгариши, соғлиқни сақлаш тизими субъектлари ўртасида иш оқимининг сезиларли даражада ошиши, тиббиёт ташкилотлари томонидан маълумотларнинг шаффофлигига қўйиладиган талабларни кучайтириш рақамлаштириш муаммоларини айниқса долзарб даражага олиб чиқди.

Илмий ва технологик тараққиёт тиббий хизматларни инновацион ривожлантиришда, ушбу муаммоларни тўлиқ ҳал қилиш учун улкан техник имкониятларни яратди.

Рақамли иқтисодиётни жорий этиш ва генезиси фонида соғлиқни сақлаш соҳасида хизматларни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари ягона:

- катта ҳажмдаги маълумотларни тўплаш, қайта ишлаш, сақлаш ва узатиш жараёнларини таъминлайдиган ахборот, дастурий, техник, ахборот-технологик ва ҳуқуқий воситалар ва тизимлар тўпламини ўз ичига олган ахборот инфратузилмаси;
- соғлиқни сақлаш хизматларини олувчиларга тақдим этиш тизимлари (рақамли платформада доимий равишда маслаҳат хизматларини кўрсатиш тизимини жорий этиш);
- хизматга йўналтирилган архитектура асосида шошилиш равишда соғлиқни сақлаш хизматларини кўрсатиш тизимлари (умумий ва махсус мақсадлар учун маълумотларни тўплаш, қайта ишлаш, узатиш ва таҳлил қилишнинг тезкор тизимини амалиётга жорий этиш);
- касбий стандартларга асосланган масофавий ўқитиш усуллари тизимлари ва уни узлуксиз кадрлар тайёрлаш тизимига жорий этиш.

Ҳозирги вақтда юкори малакали мутахассисларни тайёрлаш муаммоси, биринчи навбатда, мутахассисларга рақамли иқтисодиётда амалий фаолиятда хизматларнинг имкониятлари, амалий соҳалари ва самарадорлиги тўғрисида биринчи тасаввур бера оладиган ягона раҳбарликнинг йўқлигидир. Рақамлаштиришни янада ривожлантириш уларнинг ишлаб чиқарувчилари томонидан тақдим этиладиган соғлиқни сақлаш хизматларининг мавжудлигини, кўрсатилаётган хизматлар сифатини оширади ва диагностика аниқлигини ошириш, такрорий функцияларни истисно қилиш ва умуман хизмат кўрсатиш жараёнини такомиллаштириш ҳисобига соғлиқни сақлаш корхоналарининг харажатларини сезиларли даражада камайтиради.

Ҳарб мамлакатларида соғлиқни сақлаш соҳасида ахборот технологияларидан (IT) фойдаланишни кенгайтиришга қаратилган катта саъй-ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Миллий, минтақавий, ташкилий лойиҳалар электрон тиббий тарих (Eib), қарорларни қўллаб-

қувватлаш тизимлари, тайинлаш тизимлари, беморларни ахборот билан таъминлаш каби итларни амалга ошириш учун яратилган. Барча ИТ -лар учун умумий бўлиб, уларнинг тиббий ёрдам сифатини оширишга қаратилган.

Ғарбий Европада умумий амалиётда ахборот тизимларини ривожлантириш учун техник имкониятлар 1960 охирида - 1970 бошида пайдо бўлди, бу шахсий компьютерларнинг пайдо бўлиши билан боғлиқ. 70 йилларнинг энг катта тизимларидан бири VAMP (Value Added Medical Practice) деб номланган. VAMP тизимини ишлаб чиқувчи мустақил равишда бозорда дастурий маҳсулотни илгари сурган умумий амалиёт шифокори эди.

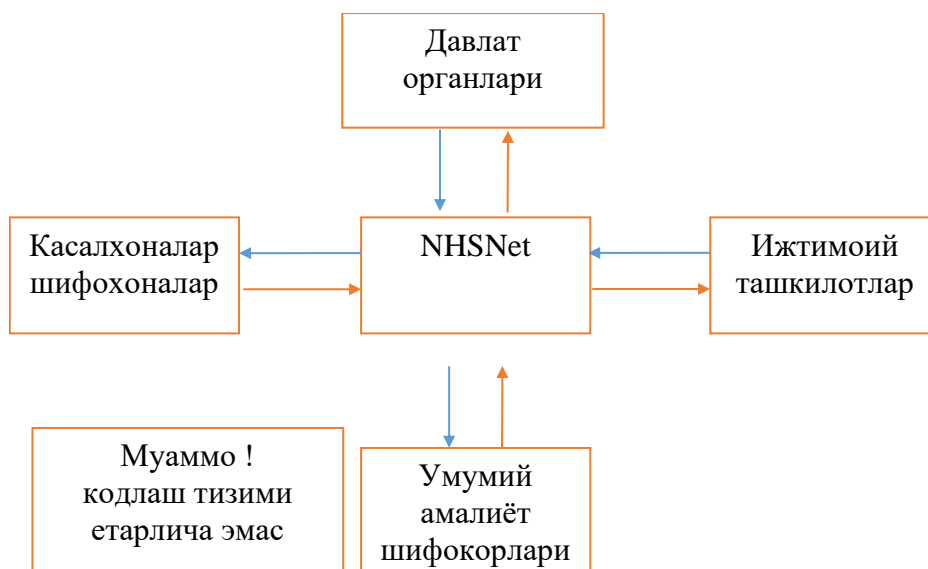
Таъкидлаш керакки, дастур бепул ўрнатилди, аммо фойдаланувчилар ҳар йили ишлаб чиқарувчига ҳақ тўлашлари шарт эди. Шу билан бир қаторда, тизим яратувчиси умумий амалиёт шифокорларидан маълумотларни сотиб олган бошқа компания тузди (1-расм. Буюк Британиянинг умумий амалиёт шифокорларининг биринчи ахборот тизимлари).

Ўша даврнинг яна бир тизими Meditel деб номланган. Амалиёт шифокорлари кўп тармоқли дастурий маҳсулот билан таъминланди, улар морбидлик, ўлим, терапевтик диагностика чоралари, дориларнинг ён таъсири тўғрисида ишончли маълумотларни тақдим этадилар. Ушбу маълумотлар клиник тадқиқотларда ишлатиладиган фарматсевтика компанияларига сотилди.

1-расм. Буюк Британиянинг умумий амалиёт шифокорларининг биринчи ахборот тизимлари

1980-йилларнинг охирида VAMP ва Meditel 2000 та амалиётда ишлатилган (Буюк Британиядаги амалиётларнинг 20%). Бироқ, ушбу тизимлар ундан фойдаланишни топа олмадилар, чунки маълумотлар стандартлаштирилмаган, тўпланган маълумотларнинг сифати кутилганидан паст эди. (2-расм).

2-расм. Буюк Британия шифокорлари учун NHSNet ахборот тизими

Сўнги 5 йил давомида ҳукумат даражасидаги шифокорлар бундай тизимдан фойдаланиш жуда мураккаб эканлигини исботлашга ҳаракат қилмоқдалар, чунки мавжуд кодлар тизими юқоридаги мақсадларда фойдаланиш учун жуда хосдир. Миллий соғлиқни сақлаш тизими янада иэрархик тасниф тизимини ишлаб чиқишда ёрдам бериш учун Қўшма Штатларга мурожаат қилди. АҚШ томонидан кенг қўлланиладиган SNOMED таснифини Буюк Британия соғлиқни сақлаш тизимига интеграциялаш ишлари олиб борилмоқда. Нидерландия Асосий жиҳат: муаммога йўналтирилган ёндашув. 1980-йилларнинг бошларида шифокорларнинг кичик норасмий гуруҳлари янги шахсий компьютерлар билан тажриба ўтказа бошладилар. Уларнинг биринчи тажрибаси молиявий фаолият, векселларни чиқариш ва тўлаш билан боғлиқ эди.

Ҳозирги кунда жорий этилаётган тиббий ахборот технологиялари орасида энг муҳими ва индикативи бу тиббий электрон карта тизими (ТЭКТ) қўлланилаяпти. Бу эса Европа мамлакатларида электрон соғлиқни сақлаш ёзувлари одатдаги қоғоз ёзувларни 50% га, АҚШда эса 70% га алмаштирди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ф.Е.Qodirov / ҲУДУДЛАРДА ТИББИЙ ХИЗМАТ КўРСАТИШНИ ЭМПЕРИК МОДЕЛЛАШТИРИШ. / Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси 2022-7/2 Вестник Хорезмской академии Маъмуна Хива-2022.
2. Qodirov Farrux Ergash o'g'li. ECONOMETRIC MODELING OF THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION OF THE REGION / Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. 2022/5/9. 1.1 Economical sciences.
3. Computer-Based Diagnostic Expert Systems in Rheumatology: Where Do We Stand in 2014 // hindawi URL: <https://www.hindawi.com/journals/ijr/2014/672714/> (дата обращения: 21.10.19).
4. Соколов Е.В., Куранов А.Р. Анализ систем финансирования медицинского обслуживания населения в России и за рубежом // Экономика и управление: проблемы, решения. 2016. № 4, Том 1. С. 95-106.
5. A Universal Truth: No Health Without a Workforce // Global Health Workforce Alliance.
6. <https://www.who.int/workforcealliance/knowledge/resources/hrhreport2013/en/> (мурожат қилинган сана: 11.10.2019).